

Archeologienota

Ieper, Ieperlee Lot 2B Fase 4

Deel 2: Programma van Maatregelen

Inhoud

1	Overzicht maatregelen.....	1
2	Administratieve gegevens	2
3	Gemotiveerd advies.....	3
3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	3
3.2	Waardering archeologische vindplaatsen	5
3.3	Impactbepaling	5
3.4	Bepalingen van de maatregelen	6
3.4.1	Kennispotentieel verder (voor)onderzoek	6
3.4.2	Volledigheid van het (voor)onderzoek	7
4	Programma van Maatregelen: Werfbegeleiding.....	9
4.1	Administratieve gegevens.....	9
4.2	Onderzoeksopdracht	9
4.2.1	Afbakening werfbegeleiding.....	9
4.2.2	Onderzoeksdoelstellingen	11
4.2.3	Onderzoeksvragen	11
4.3	Onderzoeksstrategie en -, -methode en -technieken	13
4.3.1	Algemene onderzoeksmethode.....	13
4.3.2	Specifieke methodologie.....	13
4.3.3	Natuurwetenschappelijk onderzoek	14
4.3.4	Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoeks-technieken en specifieke methode	14
4.4	Technisch kader	14
4.4.1	Termijn en begroting van het onderzoek.....	14
4.4.2	Personeelseisen	15
4.5	Deponering en conservatie archeologisch ensemble	15
4.6	Randvoorwaarden.....	15
5	Lijsten.....	16
5.1	Plannenlijst.....	16

1 Overzicht maatregelen

Advies	Oppervlak / aantal	Tijdstip	Voorwaarde
Werfbegeleiding	1715 m ²	Tijdens de uitvoer van de geplande werken [1]	Aktename van de nota

[1] De geplande werken omvatten de aanleg van de nieuwe parkeerzone, de aanplanting van twee bomen, het ontmantelen en verplaatsen van het Iers monument en de bouw van een nieuw monument/podium ter hoogte van het Astridpark.

2 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Ieper, Ieperlee Lot 2B Fase 4
Ligging	Astridpark en Sint-Maartensplein
Kadaster	Ieper, Afdeling 1, Sectie F, Percelen 261G, 265F, 265G, 265/3, 265H, 265K, 265/2, 254/2
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2019-0305
Adviserend vooronderzoek	Bureauonderzoek (ID 7597))
Projectcode huidig onderzoek	2020J10 - Proefputtenonderzoek
Bewaarplaats archief	/

Actoren

Auteur	Emmy Van Laere
Betrokken actoren	Thomas Pieters
Betrokken derden	Jan Decorte (CO7)

Plangebied

Oppervlakte plangebied Astridpark	11562 m ²
Oppervlakte plangebied Sint-Maartenskathedraal	6341 m ²
Oppervlakte werfbegeleiding	1715 m ²
Kartering gewestplan	woongebied

3 Gemotiveerd advies

3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied. Het studiegebied bevindt zich binnen de historische kern van de stad Ieper. Ieper is gelegen op een zandleemrug die doorsneden wordt door de alluviale vlakke van de Ieperlee. De zandleemrug is een uitloper van de West-Vlaamse heuvels. De topografie ter hoogte van het studiegebied bevestigt dit: de oostelijke helft van het studiegebied is iets hoger gelegen dan de westelijke helft. De verschillen blijven wel vrij beperkt met een maximaal verschil van 1,5m. Bodemkundig bestaat het studiegebied volledig uit bodemtype OB. Het oorspronkelijke bodemtype kon hier niet achterhaald worden gezien de bodem reeds werd verstoord door menselijke ingrepen. Dit is niet verwonderlijk gezien de constante bewoning binnen het studiegebied sinds de vroege middeleeuwen. Op basis van de ligging binnen de vallei van de Ieperlee kan vermoed worden dat het bodemtype oorspronkelijk uit alluviale klei bestond.

De locatie van het studiegebied was één van de vroegmiddeleeuwse kernen van waaruit de stad zich later ontwikkelde. Het studiegebied was de vermoedelijke locatie van de curtis die bij de Villa Iprensis uit de vroege middeleeuwen hoorde. Rond de 10e eeuw maakte het studiegebied deel uit van het neerhof bij de grafelijke motte. Uit de burchtkapel die op het neerhof stond ontwikkelde zich later de Sint-Maartenskerk met bijhorend kerkhof.

Tijdens de volle middeleeuwen wijzigt de situatie binnen het studiegebied. Begin 11^e eeuw werd de burchtkapel verheven tot de hoofdkerk van Ieper en was er een stichting van seculiere kanunniken aan verbonden met aan het hoofd een proost. De grafelijke motte was op deze locatie intussen opgegeven. Eind 11^e eeuw werd de kerk vernieuwd in Romaanse stijl en werd er huisvesting voor de bedienende priesters, een 'proosdij', aan gekoppeld. Ter hoogte van de Coomansstraat werd in deze periode het 'Schipleet' aangelegd, een gekanaliseerd gedeelte van de rivier Iepere, die vanaf dan bekend zou staan als 'Ieperlee'. Ter hoogte van het Vandenpeereboomplein komt deze uit in de voormalige gracht rond de motteheuvel om dan verder door te stromen naar het noorden. Na een brand midden 13^e eeuw werd een nieuwe en grotere kerk gebouwd naar de Gotische stijl. In de 13e eeuw werd ook de Heilige Geestkapel gebouwd aan de zuidoostelijke zijde van de kerk. Rond deze kapel bevond zich op basis van het historisch kaartmateriaal vermoedelijk ook een kleiner, apart kerkhof. In de 15^e eeuw werden ook de gebouwen van de Proosdij (Sint-Maartensklooster) vernieuwd.

Aan het noordelijke transept van de kerk werd een vleugel van dit klooster bijgebouwd. De eerste fase van de Kloosterpoort dateert uit ca. 1500. Deze poort gaf toegang tot het domein van het Sint-Maartensklooster. Sporen van het klooster werden tijdens het proefputtenonderzoek niet aangetroffen.

In het westen van het studiegebied bevindt zich het Vandenpeereboomplein. In deze periode liep een rechtgetrokken gedeelte van de Ieperlee voor de westelijke pleinzijde wat platbodems toeliet tot daar te varen om te laden en te lossen. Tot 1663 stroomde hier de Ieperlee, waarna deze overwelfd werd. De Coomansstraat, Boezingepoortstraat en het Sint-Maartensstraatje (Janseniusstraat) worden in deze periode voor het eerst vermeld.

Midden 16^e eeuw werd te Ieper een bisdom opgericht wat het belang van het studiegebied binnen de stad nog deed toenemen. De Sint-Maartenskerk werd tot kathedraal verheven en er werd een bisschoppelijk paleis opgericht. Op basis van het historisch kaartmateriaal werd er eind 16^e eeuw

vermoedelijk een eerste fase van dit paleis gebouwd. Eind 17^e eeuw werd dan een tweede fase opgericht. Vermoedelijk werd dit paleis in een derde fase uitgebreid aan de westelijke zijde.

Op historische kaarten (vanaf begin 16^e eeuw) is te zien dat het noorden van het studiegebied eerst in gebruik lijkt te zijn geweest als open ruimte binnen de stad (aanleg moestuinen, aanwezigheid van een rosmolen, bomen, akker)... Het kan zijn dat dit percelen waren van de proosdij en dat deze later tot de bisschoppelijke bezittingen behoorden. Enige tijd later is te zien dat dit land verdwijnt en plaatsmaakt voor de westelijke zijde van het bisschoppelijk paleis en de Franse siertuin die bij dit paleis hoorde. Later evolueert de siertuin tot de 'Openbare Hof' en in de 20ste eeuw tot het huidige Astridpark. Op basis van de kaart uit 1714 van het bisschoppelijk paleis konden twee delen van muren aangetroffen worden die behoren tot het paleis zelf. Ter hoogte van werkput 3 werd de muur tussen de "vestibule" en de "chambre" aangesneden. Ter hoogte van werkput 6 werd de hoek aangesneden van de "Cour de l'evêché" en de "Basse cour de l'evêché" (koer van het bisdom).

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden alle gebouwen binnen het studiegebied (en daarbuiten) verwoest. Tijdens het interbellum werden de meeste van deze gebouwen terug opgebouwd. Hoewel lang werd aangenomen dat het archeologisch potentieel samen met de gebouwen verwoest was kon stadsarcheologisch onderzoek in de tweede helft van de 20^e eeuw aantonen dat dit niet het geval was. De puinlaag ontstaan tijdens de Eerste Wereldoorlog werkt eerder als een beschermend deken waaronder de archeologisch relevante lagen bewaard gebleven zijn. Zo werden tijdens het proefputtenonderzoek muurresten van het bisschoppelijk paleis aangesneden.

Samenvattend kan aan de hand van het bureauonderzoek gesteld worden dat het studiegebied bewoond werd vanaf de overgang van de vroege middeleeuwen naar de volle middeleeuwen. Gedurende de volle en late middeleeuwen werd deze bewoning steeds intensiever. Ook in de nieuwe tijd werd het studiegebied intensief bewoond. De Eerste Wereldoorlog zorgde voor de verwoesting van alle gebouwen op het studiegebied. Hoewel lang werd aangenomen dat dit ook de archeologisch relevante lagen zou aangetast hebben heeft stadsarcheologisch onderzoek in de tweede helft van de 20^e eeuw aangetoond dat dit niet het geval is.

Het proefputtenonderzoek kon voornamelijk meer inzicht bieden in de laat middeleeuwse fase van het plangebied. In twee van de twaalf werkputten werden resten aangesneden van het bisschoppelijk paleis. Het paleis werd opgetrokken in verschillende fasen waarbij op het einde van de 17^e eeuw een nieuwe fase gebouwd werd en gekarteerd werd op een plan van 1714. Nadien werd het paleis aan de westelijke zijde uitgebreid. Het bisschoppelijk paleis wordt weergegeven op een kaart daterend uit 1714. Wanneer de locatie van de aangetroffen muren op deze kaart geplot worden is er geen twijfel mogelijk dat deze historische kaart een correct beeld weergeeft van de realiteit.

Het proefputtenonderzoek kon echter geen informatie bieden over de vroegste ontwikkelingen van de stad en de ontwikkeling van de proosdij. Er kan echter wel gesteld worden dat de aangetroffen individuen ouder zijn dan de muur van het bisschoppelijk paleis.

Sporen van het neerhof bij de grafelijke motte en de gracht werden niet aangetroffen. Resten van de Sceuvelsgracht uit de 11^e en 12^e eeuw werden niet gedaan. Dit wil echter niet zeggen dat deze structuren niet aanwezig zijn. Het bureauonderzoek toonde sterke argumenten voor de aanwezigheid van deze structuren. Echter bevinden deze vermoedelijk aanwezige archeologische resten zich dieper dan tot waar de proefputten aangelegd werden en de geplande werken zullen plaatsvinden (60 cm – mv). Uit het verschillend historisch kaartmateriaal kon eveneens vastgesteld worden dat de vroege Sint-Maartenskerk en later kathedraal omringd was door een kerkhof. De verwachte begravingen werden tijdens het proefputtenonderzoek aangesneden. Aangezien deze begravingen aangetroffen werden op een diepte van 60 cm kunnen ze mogelijk geraakt worden bij de geplande werken. Dit wordt in hoofdstuk 2.4.2 verder uitgeschreven en in het bijhorende programma van maatregelen.

Onderzoek naar deze begravingen kunnen een antwoord bieden op vragen omtrent de gezondheid, levensstandaard, ziektes, eetpatroon en dergelijke meer van de leperenaar in vroegere tijden.

De ontwikkeling van de Sint-Maartenskerk uit de burchtkapel bij de grafelijke motte uit de 10^e eeuw geeft aan dat er continue begravingen vanaf de vroegste ontwikkeling van de stad tot eind 18^e eeuw (edict van keizer Jozef II) te verwachten zijn. De skeletten die aangetroffen zijn tijdens het vooronderzoek omvatten het allereerste niveau ofwel de jongste skeletten. Het is niet duidelijk of er reeds skeletten verwijderd geweest zijn in het verleden. Het vele los bot dat aangetroffen werd vooraleer het eerste skelet in anatomisch verband aangetroffen werd doet vermoeden dat de jongste skeletten reeds geruimd geweest zijn. Onder de restanten van het bisschoppelijk paleis werden eveneens individuen aangetroffen wat maakt dat deze skeletten zeker te dateren zijn vanaf 1714.

3.2 Waardering archeologische vindplaatsen

Tijdens het proefputtenonderzoek kon een archeologisch site vastgesteld worden. In de zuidoostelijke hoek van het Astridpark werd een muur van het bisschoppelijk paleis opgegraven. Deze liep zowel door richting het noord(oosten) en zuid(westen). Ten noordoosten van de kathedraal werd eveneens een muur van het bisschoppelijk paleis aangesneden. Deze resultaten geplot op de kaart uit 1714 van het bisschoppelijk paleis toont aan dat deze kaart zeer waarheidsgetrouw is. Bij eerdere onderzoeken in de buurt kon eveneens resten van dit paleis aangetroffen worden. Mogelijk bevinden zich nog meerdere architecturale resten van dit paleis, welke na de Eerste Wereldoorlog verwoest werd.

Ter hoogte van de groenplein ten noordwesten van de kathedraal kon een deel van het oorspronkelijk kerkhof vastgesteld worden. Hierbij waren de individuen vrij goed bewaard maar wel deels verstoord door de aanleg van het bisschoppelijk paleis. Er kon eveneens vastgesteld worden dat het kerkhof, richting de kathedraal toe, zwaar verstoord geweest is. Een puinpakket kon tot 1.3 m vastgesteld worden, terwijl meer westwaarts de eerste individuen al op een diepte van 60 cm – mv vastgesteld konden worden. Het kerkhof werd bijgevolg in het recent verleden verstoord, na de heropbouw van de stad in het Interbellum.

3.3 Impactbepaling

De maximale verstoringsdiepte van de geplande parkeerzone is in het zuiden 18.57 m + TAW; centraal 18.43 m + TAW en in het noorden 18.29 m + TAW. De hoogste archeologische resten manifesteerden zich bij het vooronderzoek reeds op 18.09 m + TAW waardoor lokaal slechts een buffer van 20 cm aanwezig is. Het archeologisch niveau zal grotendeels niet geraakt worden, al kan dit niet met 100% zekerheid gesteld worden.

Verder worden nog twee zones voorzien voor de aanplanting van twee bomen. Deze werken zullen het archeologisch niveau misschien raken en bijgevolg een nieuwe impact veroorzaken. Het lers monument dient eveneens verplaatst te worden naar een locatie ten noorden van de toekomstige parking. Op het moment van schrijven is het nog niet duidelijk hoe diep het monument gefundeerd zal worden. Dit is afhankelijk van hoe het vandaag gefundeerd is. Wanneer het lers monument verwijderd wordt zal de toekomstige diepte afhangen van de bestaande fundering. Omdat er bijgevolg niet met zekerheid gezegd kan worden tot hoe diep deze fundering gaat, is er een mogelijke impact bij het verwijderen en plaatsen van het monument.

In de zuidoostelijk hoek van het Astridpark zal een nieuw monument/podium opgericht worden. De maximale verstoringsdiepte zal 17.88 m + TAW bedragen. Hierdoor is er slechts een veiligheidsbuffer van 5 cm tov. het eerste archeologisch niveau (muurrest van het bisschoppelijk paleis op 17.83 m + TAW). Bijgevolg is er een grote kans op vernietigende impact op het bodemarchief.

3.4 Bepalingen van de maatregelen

3.4.1 Kennispotentieel verder (voor)onderzoek

Groenzone rond de Sint-Maartenskathedraal

- In het kader van deze werken is er geen kenniswinst te behalen. Er kon immers verstoring vastgesteld worden tot een diepte van minimaal 60 cm. De geplande werken gaan hier slechts 30 cm diep, waardoor er voldoende buffer is opdat het eventueel aanwezig archeologisch niveau zeker niet geraakt wordt.
- In het zuidoosten van de kathedraal werd op een diepte van 18.46 +TAW een (deels) zandstenen muur aangetroffen. Gezien de aanleg van de groenzone een geschatte verstoringdiepte zal hebben van 30 cm, komt ook deze archeologische waarde niet in het gedrang (Maaiveld 19.15 +TAW).

Astridpark:

- In het Astridpark wordt voornamelijk de groenzone heraangelegd. Hierbij worden tal van bestaande bomen behouden en wordt het toekomstig wandelpad zoveel mogelijk aangelegd op het bestaande. In de zuidoostelijke hoek van het park wordt echter een nieuw monument/podium opgericht. Dit monument zal zich ter hoogte van het voormalige bisschoppelijke paleis bevinden. Resten van het bisschoppelijk paleis werden in deze zuidoostelijke hoek aangetroffen op een hoogte van 17.83 m + TAW. De geplande werken voor het monument zullen 40 cm diep gaan of tot een hoogte van 17.88 m + TAW. Hierdoor is er slechts een buffer van 5 cm op het eerste archeologisch niveau. Verder onderzoek kan leiden tot een betere kennis van het bisschoppelijk paleis zelf en haar bewoners.
- In het overige deel van het Astridpark is er geen vermeerdering op kennis. De werken voor de groenzone zijn te beperkt in diepte om eventueel aanwezige archeologische sporen aan te snijden.

Concluderend kan gesteld worden dat de aanleg van de groenzone geen vermeerdering van kennis zal opleveren. De zone voorzien voor het nieuwe monument kan wel kennisvermeerdering opleveren en meer bepaald over de historiek van het bisschoppelijk paleis en haar bewoners.

Nieuwe parking ter hoogte van het lers monument.

- In samenspraak met de opdrachtgever werden de plannen voor de parking gewijzigd. Oorspronkelijk ging de parking 60 cm diep verstoren. Hierbij zou het archeologisch niveau met zekerheid geraakt worden. Echter werden de plannen gewijzigd waarbij de parking in ophoging aangelegd zal worden. De maximale diepte van de parkeerzone met verharding zal gaan tot een TAW waarde van + 18.29 m. Dit zorgt er voor dat er een minimale buffer is van 20 cm ten opzichte van het eerste archeologisch niveau. Hierdoor zal het archeologisch niveau tijdens de werken hoogstwaarschijnlijk niet geraakt worden. Ter hoogte van werkputten 11 en 12 kon een zwaar verstoringspakket vastgesteld worden tot een diepte van 1.30 m.
- Bij de aanleg van de parking wordt het bestaande lers monument verwijderd en verplaatst richting het noorden. Op dit moment is het nog niet duidelijk hoe dit lers monument gefundeerd is. Bij de afbraak zal de funderingswijze nagekeken worden en gekopieerd worden op de nieuwe staanplaats. Mogelijk wordt bij het verwijderen en bij het plaatsen het

archeologisch niveau geraakt. Er worden voor de parking ook twee zones voorzien voor groenaanleg met de aanplanting van een nieuwe boom.

Concluderend kan gesteld worden dat puur theoretisch het grote merendeel van de werken het archeologisch niveau niet zullen verstoren, aangezien deze maximaal tot een TAW van + 18.29 m zullen reiken en de hoogste resten pas op 18.09m + TAW tevoorschijn kwamen. Echter kan niet worden aangenomen dat dit overal hetzelfde is. Mogelijk bevinden de architecturale sporen en menselijke resten zich op bepaalde plaatsen toch iets hoger dan aangetroffen tijdens het proefputtenonderzoek. Bijgevolg wordt geadviseerd om het grootste deel van de toekomstige parking te onderwerpen aan een werfbegeleiding. Op die manier kunnen eventuele menselijke resten en/of andere architecturale resten (zoals van bisschoppelijk paleis), op een gedegen manier worden onderzocht, waarbij dit een grote vermeerdering zal zijn van kennis van het middeleeuws leper en haar bewoners.

3.4.2 Volledigheid van het (voor)onderzoek

Naar aanleiding van de uitgevoerde vooronderzoeken is er voldoende informatie over de aanwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Verder onderzoek is in bepaalde zones aangewezen:

Nieuwe parkeerzone ten noordoosten van de Sint-Maartenskathedraal

- Aangezien het archeologisch niveau zich al op een TAW waarde van + 18.09 m bevond ter hoogte van de nieuwe parkeerzone, werden de werken ter hoogte van de parkeerzone in samenspraak met de opdrachtgever gewijzigd. De dikte van de verharding blijft 35 cm maar de parkeerzone zal nu in ophoging aangelegd worden waardoor een minimale buffer van 20 cm gecreëerd werd. De maximale diepte van de geplande parkeerzone zal in het zuiden 18.57 m + TAW zijn. Centraal 18.43 m + TAW en in het noorden 18.29 m + TAW. Hierdoor is de minimale buffer 20 cm en meer. Echter kan niet met volledige zekerheid aangetoond worden dat de menselijke resten zich niet hoger manifesteren dan + 18.09 m TAW. Deze kunnen bijgevolg toch nog geraakt worden bij de werken.
- Bij de aanleg van de parking worden ook twee zones voorzien voor de aanplanting van twee bomen. Deze werken zullen het archeologisch niveau misschien kunnen raken en bijgevolg een nieuwe impact kunnen veroorzaken. Het Iers monument dient eveneens verplaatst te worden. Dit zal zich ten noorden van de toekomstige parking bevinden. Op het moment van schrijven is het nog niet duidelijk hoe diep het monument gefundeerd zal worden. Dit is afhankelijk van hoe het vandaag gefundeerd is. Wanneer het Iers monument verwijderd wordt zal de toekomstige diepte afhangen van de bestaande fundering. Omdat er bijgevolg niet met zekerheid gezegd kan worden tot hoe diep deze fundering gaat, is er een mogelijke impact bij het verwijderen en plaatsen van het monument.
- In werkputten 11 en 12 werd een danige verstoring aangetoond waardoor voor de aanleg van de parking hier geen verder onderzoek dient te gebeuren. De meest oostelijke grens van deze werkputten vormt dan ook de meest westelijke grens van het adviesgebied voor werfbegeleiding.

Concluderend kan gesteld worden dat de geplande werken voor de nieuwe parking met bijhorende bomen en verplaatsing van het Iers monument grotendeels aan de hand van een werfbegeleiding onderzocht moeten worden. Deze werfbegeleiding dient uitgevoerd te worden door een erkend archeoloog. Wanneer er effectief menselijke resten aangetroffen worden dient de archeoloog bijgestaan te worden door een fysisch antropoloog.

Zone Astridpark

- De werken in de zuidoostelijke hoek van het Astridpark omvatten de aanleg van een groenzone en de bouw van een nieuw monument. De werken voor de groenzone zullen een verstoringsdiepte van 30 cm hebben. De bouw van het nieuwe monument/podium heeft een grotere verstoringsdiepte, nl. 40 cm (tot 17.88 m + TAW). Hierdoor is er slechts een buffer van 5 cm tov het eerste aangetroffen archeologisch niveau (S 3001). De muur in de zuidoostelijke hoek van het bisschoppelijk paleis bevond zich immers op een hoogte van 17.83 m + TAW. Hierdoor is het vrijwel zo goed als zeker dat de top van de architecturale resten geraakt zal worden bij de geplande werken. Het nieuw monument zal zich ter hoogte van het voormalige bisschoppelijk paleis bevinden. Dit kan met zekerheid gesteld worden aangezien de aangetroffen resten van het bisschoppelijk paleis vrijwel volledig overeenkomen met het inplantingsplan uit 1714.

Concluderend kan ook hier gesteld worden dat de aanleg van het nieuwe monument mogelijk het archeologisch niveau zal verstoren. Deze werfbegeleiding dient uitgevoerd te worden door een erkend archeoloog. Wanneer er menselijke resten aangetroffen worden dient deze bijgestaan te worden door een fysisch antropoloog.

4 Programma van Maatregelen: Werfbegeleiding

4.1 Administratieve gegevens

Naam site	Ieper, Ierperlee Lot 2B Fase 4		
Ligging	Astridpark en Sint-Maartenskathedraal		
Kadaster	Ieper, Afdeling 1, Sectie F, Openbaar terrein en Percelen 265/3; 261G		
Coördinaten	Noordwest:	x: 45473.83	y: 172461.90
	Noordoost:	x: 45554.71	y: 172469.18
	Zuidwest:	x: 45479.66	y: 172260.06
	Zuidoost:	x: 45584.59	y: 172299.41
Oppervlakte advieszone	1715 m ²		

4.2 Onderzoeksopdracht

4.2.1 Afbakening werfbegeleiding

Onderstaand plan toont de zones voor verder onderzoek (werfbegeleiding). Voor de overige zones binnen de contouren van het plangebied dient geen verder onderzoek te gebeuren in het kader van deze werken. Het dient wel onderstreept dat als buiten de aangeduide zone alsnog archeologische waarden worden aangetroffen (bv. Verdere bouwelementen van de tuin van het paleis, of connecterende muren met het klooster), deze ook door een erkend archeoloog dienen onderzocht en geregistreerd te worden in het kader van de voorgeschreven werfbegeleiding.

De afbakening van deze zones is gedaan op basis van de resultaten van het proefputtenonderzoek en het historisch kaartmateriaal van het bisschoppelijk paleis uit 1714 (cfr. Figuur 2 uit VvR). Op basis van deze gegevens werd een voldoende ruime zone afgebakend waarbinnen zich mogelijk nog archeologische resten bevinden. Alhoewel de werken puur theoretisch het archeologisch niveau (vastgesteld tijdens het proefputten-onderzoek) naar alle waarschijnlijkheid onaangeroerd zullen laten, moet toch rekening gehouden worden dat zich archeologische resten zich op een hoger niveau kunnen manifesteren. Een buffer van enerzijds 5 cm (Astridpark) en 20 cm (nieuwe parkeerzone) is daarbij onvoldoende en biedt geen garantie dat de archeologische restanten onaangeroerd zullen blijven.

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Ieper, Ieperlee Lot 2B Fase 4</p>
	<p>Zone werfbegeleiding</p>
<p>Projectnummer BAAC 2019-0305 Projectcode proefputtenonderzoek 2020J10</p>	<p>Datum: 18-12-2020 Schaal: 1:750</p>
<p>Legende</p> <p> Plangebied</p> <p> Werfbegeleiding</p>	

Plan 1: Plangebied met afbakening van de zones voor verder onderzoek (digitaal; 1:1; 18-12-2020)

Gegevens vervolgonderzoek

- Oppervlakte advieszone: 1715m²
- Oppervlakte onderzoeksterrein: 17903m²

4.2.2 Onderzoeksdoelstellingen

De resultaten van een werfbegeleiding kunnen meer inzicht verschaffen in de geschiedenis van het plangebied als onderdeel van de historische stad Ieper en meer bepaald het bisschoppelijk paleis en kerkhof rondom de Sint-Maartenskathedraal. De werfbegeleiding kan nieuwe informatie aan het licht brengen, bestaande zekerheden bevestigen of ontcrachte of nieuwe feiten aanbrengen. Deze nieuwe feiten kunnen dan weer de aanzet vormen voor verder wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot deze site. Deze wetenschappelijke doelstelling wordt verder genuanceerd in de onderzoeksvragen.

4.2.3 Onderzoeksvragen

Sporen en structuren algemeen

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving. Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen eventueel aangetroffen architecturale resten toegewezen worden aan het bisschoppelijk paleis?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja, hoeveel niveaus zijn te onderscheiden? Wat is de omvang? Komen oversnijdingen voor?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?

Onderzoeksvragen bij het aantreffen van menselijke resten

- Hoeveel begravningsniveaus zijn er te onderscheiden, welke aanwijzingen zijn er in verband met de verspreiding en de densiteit van begravingen?
- Op welke diepte bevinden de resten zich? Wat is hun datering?
- Komen er oversnijdingen voor?
- Wat is het, geschatte, aantal individuen uitgedrukt in minimum aantal individuen per oppervlakte?
- Zijn er aanwijzingen over de identiteit en/of de sociale status van de overledenen?
- In welke mate werden de graven geruimd?

- Hoe is de bewaringstoestand (preservatie) en de volledigheid van de skeletten en aanverwante sporen?
- Betreft het primaire of secundaire begravingen en waaruit valt dit af te leiden?
- Betreft het enkel- of meervoudige begravingen?
- Betreft het begravingen in volle grond, kisten, bekiste grafkuil, grafkelders...?
- Wat is het fysieke aspect van de eventuele funeraire structuren (vorm, aard, afmeting, materiaalgebruik, assemblage, attributen, uiterlijk aspect van de grafkist, grafkuil grafkelders, grafstenen, knekelput ...)?
- Zijn er elementen die kunnen wijzen op een begrafenisritueel (spatiale organisatie, bijgiften, intentioneel begraven gebruiksvoorwerpen in aardewerk of metaal, overblijfselen van plantaardig materiaal, positie van het hoofd, lichaam en ledematen, balseming...) en zo ja welke informatie valt hieruit af te leiden? Wat is hun symboliek.
- Zijn er aanwijzingen voor een begraving met kledij? Lijkwade? Zijn er bewaarde kledijattributen? textielresten? Wat is hun aard en wat vertellen deze over het individu? - Welke post-depositionele processen kunnen waargenomen worden?
- Wat is het geslacht, de leeftijd, de lichaamslengte en de gezondheid van de verschillende individuen?
- Bevinden er zich binnen de begravingscontext nog resten van grafstenen, of andere sporen van een fysieke aanduiding van het graf?
- Hoe werden secundaire begravingen behandeld? Bestond er een vorm van organisatie (bv selectie van lange botten en schedels), knekelputten bot?
- Wat is voor elk individu de geschatte staande lichaamslengte? Hoe verhoudt dit zich tot de afmetingen van de eventuele grafkist?
- Wat is de aard van eventuele pathologische indicatoren op het bot (inclusief tanden) van de afzonderlijke individuen? Kunnen hieruit conclusies getrokken worden mbt ziektes, medische ingrepen, traumatismen, levensstandaard en -hygiëne, beroep of activiteit van het levende individu?
- Kunnen deze pathologische indicatoren op het bot gekoppeld worden aan bepaalde periodes?
- Welke anatomische varianten zijn er zichtbaar op de skeletten?
- Bevinden er zich op het skelet nog restanten van nier- of galstenen, cysten.
- Welke aanwijzingen kunnen afgeleid worden uit de aangetroffen skeletten? (Pathologieën, datering, wijze van begraving, oriëntatie,...)
- Zijn er sporen terug te vinden van de voormalige kerkhofmuur? Zijn er eventueel verschillende faseringen van deze muur terug te vinden?

4.3 Onderzoeksstrategie en -, -methode en -technieken

4.3.1 Algemene onderzoeksmethode

Een werfbegeleiding is een bijzondere vorm van de archeologische opgraving. Ze is daardoor onderworpen aan dezelfde decretale bepalingen als de opgraving. De werfbegeleiding heeft als doel om het archeologische bodemarchief maximaal te registreren en te onderzoeken, daar waar een volwaardige archeologische opgraving niet mogelijk of opportuun is. In dit voorliggend dossier vervangt de werfbegeleiding de volwaardige archeologische opgraving aangezien de activiteit tot doel heeft ingrepen op het bodemarchief te vermijden.

Het doel van deze werfbegeleiding bestaat uit het registreren en onderzoeken van archeologische sporen die bij de afgraving voor de parkeerzone en het monument vrij komen te liggen. De werfbegeleiding is een vorm van opgraven maar heeft als doel om ingrepen op het bodemarchief te vermijden.

Een werfbegeleiding is een methode van archeologische opgraving waarbij de regie van de graafwerken bij de uitvoerder van de werken berust en het archeologisch onderzoek zich beperkt tot wat mogelijk is binnen het gegeven kader van deze werken. De algemene bepalingen voor een werfbegeleiding worden weergegeven in Hoofdstuk 19 van de Code van Goede Praktijk 4.0.

Voor de volledige werfbegeleiding alsook voor de rapportage geldt dat deze wordt uitgevoerd zoals wordt beschreven in de Code van Goede Praktijk 4.0, Deel 3: Archeologische opgraving.

Indien de werfbegeleiding tot doel heeft ingrepen op het bodemarchief te vermijden, blijft het onderzoek beperkt tot de registratie van aangetroffen sporen en archeologische artefacten, met een zo beperkt mogelijke impact op die sporen en artefacten. Deze worden nadien op een gepaste wijze afgedekt en beschermd tegen degradatie (zie verder).

Het assessment en de verwerking van de opgravingsresultaten, de rapportering over het onderzoek, de conservatie en de omgang met het archeologisch ensemble gebeuren op dezelfde wijze als de opgraving. Tijdens de werfbegeleiding worden, indien technisch mogelijk, de nodige referentieprofielen aangelegd. De registratie en staalname daarvan gebeurt conform de bepalingen uit hoofdstuk 21.3 en hoofdstuk 21.4.

4.3.2 Specifieke methodologie

Het archeologisch onderzoek bestaat uit een begeleiding van de afgraving ter hoogte van de toekomstige parkeerzone naast de Sint-Maartenskathedraal en het monument in het Astridpark (samen 1715m²). Indien er tijdens de geplande werken gestoten wordt op menselijke begravingen of architecturale resten kiest de veldwerkleider de beste strategie en wordt een voldoende groot stuk opengelegd op het relevante niveau en wordt deze opgegraven. Bij voorkeur worden volledige skeletten blootgelegd. Wanneer een skelet zich half onder een andere zone bevindt moet deze zone ook een stuk worden opengelegd.

De werfbegeleiding moet bij voorkeur doorgaan bij goede weersomstandigheden. Hierbij wordt rekening gehouden met een scenario waarbij de weersomstandigheden de geplande werken en bijgevolg de werfbegeleiding uitstellen.

4.3.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek

Algemeen

De veldwerkleider beslist op welke manier de staalname wordt aangepakt en of het nodig is een natuurwetenschapper te betrekken, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 20 in de Code van de Goede Praktijk bespreekt uitvoerig het natuurwetenschappelijke onderzoek bij opgravingen. Voor bemonsteringsstrategie wordt verwezen naar hoofdstuk 20.3 van de Code van Goede Praktijk.

Ook het assessment van de staalnames gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk. De relevante stalen worden bepaald na advies van de gespecialiseerde laboratoria, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Staalname en conservatie

De toegepaste staalname-strategie en noodzaak tot conservatie wordt bepaald door de archeoloog-veldwerkleider, indien nodig in samenspraak met specialisten.

4.3.4 Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoekstechnieken en specifieke methode

Er worden geen afwijkingen tov. de Code van Goede Praktijk of dit Programma van Maatregelen voorzien. Indien bij het veldwerk van de voorgestelde methode wordt afgeweken, op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering. Indien de aanpak dient te worden aangepast tijdens het veldwerk, dienen alle betrokken partijen hiervan op de hoogte te worden gebracht.

4.4 Technisch kader

4.4.1 Termijn en begroting van het onderzoek

De termijn voor de werfbegeleiding zal gedurende de volledige periode waarbinnen de nodige afgravingen worden uitgevoerd lopen. Deze termijn hangt m.a.w. af van de uitvoerder van deze werken. Deze termijn hangt dus af van de uitvoerder van deze werken. Het archeologisch veldwerk wordt uitgevoerd door één erkend archeoloog/veldwerkleider. De inzet van deze erkende archeoloog zal afhankelijk zijn van de duur van de geplande werken.

Voor de inzet van de erkend archeoloog dient per dag rekening gehouden te worden met een vast **dagtarief**, zowel voor het veldwerk als de rapportage. Indien specialisten aanwezig dienen te zijn, zoals een fysisch antropoloog bij het aantreffen van menselijk skeletmateriaal, wordt hetzelfde dagtarief aangerekend.

Het grondwerk wordt voorzien door de uitvoerder van de geplande werken.

Voor de inzet van verder natuurwetenschappelijk onderzoek en eventuele conservatie van kwetsbare vondsten wordt een totaalbedrag van maximaal **€2000 excl. BTW** vrijgehouden. De erkend archeoloog beslist na afronding van het veldwerk in samenspraak met de initiatiefnemer en deskundigen hoe dit budget op een wetenschappelijk relevante manier wordt ingezet.

Na afronding van het veldwerk wordt in het Archeologierapport een inschatting van de benodigde tijd voor de verdere rapportage en de benodigde natuurwetenschappelijke onderzoeken opgegeven.

4.4.2 Personeelseisen

Het team dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een erkend archeoloog die als veldwerkleider optreedt. Deze persoon beschikt over minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 120 werkdagen op landelijke sites op zand of zandleembodem en ervaring met minstens 3 projecten op metaaltijd en middeleeuwse sites. Indien de erkend archeoloog niet aanwezig is in het veld, dient een veldwerkleider met dezelfde competenties continu aanwezig te zijn en diens taken over te nemen.

De erkende archeoloog en/of veldwerkleider heeft de autoriteit over de uitvoering van het gehele project en staat in voor onder meer de melding van de aanvang van opgraving, het indienen van het archeologierapport en het eindverslag, het beheren van archeologische ensembles tijdens het onderzoek en het overdragen van archeologische ensembles aan het einde van het onderzoek. Indien de erkende archeoloog zelf of binnen zijn organisatie niet beschikt over bepaalde specialistische expertise en dit onderzoek uitbesteedt, maakt hij de opdrachtomschrijving hiervoor dusdanig op dat de uitvoering verloopt conform de bepalingen uit de Code van Goede Praktijk. De veldwerkleider draagt de dagelijkse leiding van het archeologisch onderzoek, brengt de voorziene onderzoeksstrategie ten uitvoer en behoudt de controle over de werkzaamheden.

Natuurwetenschappers, geofysici, fysisch antropologen en materiaaldeskundigen worden alleen aangewend op vraag van de erkend archeoloog die het nodig acht op basis van de gegevens die vergaard worden tijdens de werfbegeleiding.

4.5 Deponering en conservatie archeologisch ensemble

Vergaarde data en vondsten, het archeologisch ensemble, blijven te allen tijde eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Dit in overeenkomst met de opdrachtgever. Indien dit depot niet voorhanden is, dient een ander depot te worden gezocht of kan een afspraak gemaakt worden met het uitvoerend bedrijf voor opslag.

4.6 Randvoorwaarden

De werken dienen bij voorkeur uitgevoerd te worden in gunstige weersomstandigheden.

5 Lijsten

5.1 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied met afbakening van de zones voor verder onderzoek (digitaal; 1:1; 18-12-2020)..... 10